

למעשה

מאמר מרכזי הרב פנחס זרביב

למה בכה ר"ע הרי ה' סלה לה

כתוב בגמ' בקידושין (פא:): דתניא (במדבר ל-יג) אישה הפרם וה' יסלח לה במה הכתוב מדבר באשה שנדרה בנויר ושמע בעלה והפר לה והיא לא ידעה שהפר לה בעלה והיתה שותה יין ומטמאה למתים רבי עקיבא כי הוה מטי להאי פסוקא הוה בכי אמר ומה מי שנתכוין לאכול בשר חזיר ועלה בידו בשר טלה אמרה תורה צריכה כפרה וסליחה מי שנתכוין לאכול בשר חזיר ועלה בידו בשר חזיר על אחת כמה וכמה כיוצא בדבר אתה אומר (ויקרא ה-יז) ולא ידע ואשם ונשא עונו כשהיה רבי עקיבא מניע לפסוק זה היה בוכה ומה מי שנתכוין לאכול שומן ועלה בידו חלב אמרה תורה ולא ידע ואשם ונשא עונו מי שנתכוין לאכול חלב ועלה בידו חלב על אחת כמה וכמה איסי בן יהודה אומר ולא ידע ואשם ונשא עונו על דבר זה ידעו כל הדווים: שואל ר' שלום שבדרון להגיד (במדבר 275) למה ר"ע בכה הרי ה' יסלח לה ה' סולח לה מה יותר טוב מזה.

אלא על עצם השאלה שישאלוהו בב"ד של מעלה למה עברת על הנדר והצורך לתרץ שבעלה הפר וה' צריך לסלוח זה עצמו בושא איומה

ועל זה בכה ר"ע, על עצם זה שצריך לדון אותה ולומר שסלחו לה וכמו שאמרו אוי לנו מיום הדין אוי לנו מיום התוכחה וביאר רבינו החיד"א בספרו לב דוד (פרק נו) שלכא"ו מה החידוש הרי זה פשוט כאמרם לפני מי אתה עתיד ליתן דין וחשבון

אלא הביאור שמלבד הדין עצמו שהוא נורא ואיום וזכור ויבהלוך רעיונך מדי זכרך חרדת רבן יוחנן בן זכאי זכרוננו לברכה: (לשון הרא"ש באורחות חיים אות לב) וגודל חרדתו מבואר בגמ' (ברכות כח:): וזכשחלה רבן יוחנן בן זכאי נכנסו תלמידיו לבקרו כיון שראה אותם התחיל לבכות אמרו לו תלמידיו נר ישראל עמוד הימיני פטיש החזק מפני מה אתה בוכה אמר להם אילו לפני מלך בשר ודם היו מוליכין אותי שהיום כאן ומחר בקבר שאם כועס עלי אין כעסו כעס עולם ואם אוסרני אין איסורו איסור עולם ואם ממתני אין מיתתו מיתת עולם ואני יכול לפייסו בדברים ולשחדו בממון אעפ"כ הייתי בוכה ועכשיו שמוליכים אותי לפני ממו"ה הקב"ה שהוא חי וקיים לעולם ולעולמי ועולמים שאם כועס עלי כעסו כעס עולם ואם אוסרני איסורו איסור עולם ואם ממתני אין מיתתו מיתת עולם ואני יכול לפייסו בדברים ולא לשחדו בממון ולא עוד אלא שיש לפני שני דרכים אחת של גן עדן ואחת של גהנום ואני יודע באיזו מוליכים אותי ולא אבכה:

כדאי לשלם גם מאה חמישים אלף דולר ויותר כדי לחסוך שאלה אחת פחות בההוא עלמא מעשה היה נגבאי קופת העיר הרב שי' שביום הפורים בהשכמה הביא למרן הרב אהרן ליב שטינמן זצ"ל חמשת אלפי דולר במיוחד בכדי להעביר לאברך שמתבייש לקחת כסף ולא יקח רק אם רבנו זצ"ל ישלח לו אישית לאחר כמה שעות הודיעו למי שהביא את הכסף כי רבנו זצ"ל שרוי בצער רב כי הכסף נעלם וכי כבר זמן רב

המשך בעמוד הבא

הרב עובדיה דהן שליט"א

יו"ר המועצה הדתית אשדוד ורב בית הכנסת הניכי הישיבות - "בית יוסף" קרית פוניבז'

וידבר משה אל ראשי המטות זה הדבר" (ל - ב) שואל אייבשיץ רבי יהונתן, מדוע חיכה הקב"ה עד סוף שנת הארבעים במדבר כדי לצוותם על פרשת הנדרים?

אלא מתרץ, עכשיו כלו מתי מדבר, וכידוע אומרים חז"ל, שאחת הסיבות שמושה רבנו מת במדבר ולא נכנס לארץ ישראל, כדי שלעתיד לבוא יכנסו מתי מדבר יחד איתו לארץ ישראל. הגמ' בסנהדרין [ק"י]: אומרת, דור המדבר אין להם חלק לעולם הבא, שנאמר [במדבר י"ד ל"ה] "במדבר הזה יתמו ושם ימותו, יתמו בעולם הזה ושם ימותו לעולם הבא. וכך נשבע הקב"ה צ תהילים [ה' - י"א] "אשר נשבעתי באפי אם יבואו אל מנוחתי, דברי ר' עקיבא, ר' אליעזר אומר, דור המדבר יש להם חלק לעולם הבא, ומה אני מקיים "אשר נשבעתי באפי, באפי נשבעתי וחזרתי בי. כלומר, הקב"ה בעת כעסו נשבע שדור המדבר לא יכנסו לארץ ישראל, אך חזר בו משבועתו, ולכן לעתיד לבוא הם יוכלו לבוא לארץ ישראל. וכי אפשר לחזור משבועה? כן, עכשיו לפני מותו של משה רבנו, אחרי מותם של רוב אנשי המדבר, אמר הקב"ה למשה, כעת אמור להם פרשת נדרים, שידעו שהסיבה שאתה נקבר במדבר, היא על מנת להכניסם לארץ ישראל לעתיד לבוא. ולכאורה איך יתכן הדבר, הר' הקב"ה נשבע שלא יבואו אל המנוחה? אלא שהקב"ה חזר בו משבועתו. אם תשאל אם אפשר לבטל נדר או שבועה, כן! שהרי כתובה פה פרשת נדרים. ואמנם, הגמ' בחגיגה [י'] לומדת מכאן דיני התרת נדרים, ואומרת, היתר נדרים יש להם על מה שיסמוכו, שנאמר "אשר נשבעתי באפי, באפי נשבעתי וחזרתי בי. (מדשן ביתך)

חדש ניתן לשמוע את שיעורי הרב פנחס זרביב שליט"א בקול הלשון 072274111

המשך מעמוד קודם

שמחפש את הכסף בביתו בעיצומו של יום הפורים וכנראה נגנב ביום שושן פורים קרא רבינו לאותו גבאי ואמר לו מעיקר הדין כיון שלא היה עלי דין שומר אלא שליח להעביר את הכסף איני חייב בגניבתו וכך היא ההלכה אבל הרי אני עוד מעט אבוא לעולם האמת וישאלו אותי לענק דין שמים עד כמה הייתי אחראי ושמא תהיה עלי שם איזו תביעה לכן אשלם את כל הכסף והמשיך רבנו זצ"ל לומר בינתיים ביום הפורים עצמו כבר נתתי לאותו אברך מכספי כמה מאות דולר שהיה לי והיום הגשתי בקשת הלוואה להרב נויברט שיש לו קופת גמ"ח כי לא היה באמתחתו כסף פרטי בסך כזה של חמשת אלפים דולר ובימים הקרובים אקבל את הגמ"ח להשיב בתשלומים ואשלח את כל הכסף לאותו עני וסיים דע לך כי כדאי לשלם גם מאה חמישים אלף דולר ויותר כדי לחסוך שאלה אחת פחות בההוא עלמא (מאחורי הפרגוד עמ' 35 בשם בעל המעשה) ועוד יש לבאר עפ"י דברי החת"ס שרק על היין וטומאת מתים נסלח לה אבל לא על הגילוח ולכן בכה שעל הגילוח היא צריכה כפרה למרות שבפועל בעלה הפר לה.

שהקשה החת"ס (תורת משה עמ' קלד) מאי שנא נזירה דנקט ולא שאר נדר. ועוד מ"ש שתתה יין ומטמאת למתים ולא נקט גלוח

וביאר בהקדים שעוד צריך להבין אם מי שרוצה לאכול בשר חזיר ועלתה בידו בשר טלה עשה עבירה וצריך כפרה, א"כ מ"ט וה' יסלח לה הלא אין הקב"ה ותרן (ב"ק כל האומר הקב"ה ותרן ויותרו מעוה)

אלא י"ל שלכן נקט דווקא נזירה שעשתה קצת עון במה שנדרה שציערה עצמה מן היין (כנדרים י' ע"א) וגם הפקיעה עצמה ממצוות עסק קבורת מתים, אלא שאם נדרה לשם שמים כנזירות של שמעון הצדיק (שם ט ע"ב) קדוש יאמר לה, וזו אעפ"י שלא ידעה שהפר לה בעלה מ"מ במה ששתתה יין תיקנה חטא ציער מן היין ומה שנתעסקה במתים תיקנה במה שנתעסקה במצוה, ע"כ ה' יסלח לה אבל בגילוח שער או נדר אחר שאין בו צער לא יסלח לה בלי בקשת כפרה ותשובה. לפ"ז מופלא סמוך לאיש למ"ד [בנדה מ"ו ע"א] שהוא לוקה על נדרו אעפ"י שאינו מחוייב בשאר מצוות, דכל שישנו בהפלאה ישנו בכל יחל, אם אירע לה נדר שהפר לה ולא ידעה ושתתה יין צריכה כפרה ולא יסלח, דהרי על ציער מן היין וקבורת מתים לא נצטוו עדין, ובגדר חייבת

הלימוד מזה למעשה. עד כמה צריך להזהר שלא לעשות עבירות

לקחי האור החיים הקדוש

שאל רבינו האור החיים הקדוש למה הוצרך לומר שאת בלעם בן בעור הרגו בחרב הרי זה מובן מסמיכות עם הנהרגים. אלא יתבאר על פי דבריהם ז"ל (ספרי) שאמרו כי בלעם הלך ממדין לקראת ישראל ליעצם לבל ילחמו במדין ואמר להם ומה כשהייתם כו' עד כאן, הדברים יגידו כי בלעם נהרג קודם הריגת ה' מלכי מדין, והוא מה שנתחכם ה' ויחד לו הריגה בפני עצמו להעריך שלא נהרג עמהם שלא היה מובן כן אם לא היה אומר הרגו. והוסיף לבאר בשפ"ח דאם לא כן אין הרגוהו והוא אינו מדיני דאין לומר משום שבסיבתו חטאו שהרי הם לא ידעו זה עד שובם ממדין שנאמר להם הן הנה היו לבני ישראל בדבר בלעם אלא מפני שמשאין עצה רעה למרוד בצווי הקדוש ברוך הוא' דהינו שנהרג בסיבה בפנ"ע למה משה רבינו שלח רק יב אלף הרי בלעם צדק שששים ריבוא לא יכלו כנגד מדין עכשיו ביב אלף ינצחו' אלא כנגד מה שעבדו ע"ז לבעל פעור שמהותו שאין שום מרות בעולם ואיש הישר בעינו יעשה וכמו שהקשה ר' חיים שמואלביץ (מאמר נה) מהי הטיפת היגיון שבע"ז זו? וביאר שמהותה של ע"ז לעשות מה שרוצים בלי שום עול' לכן במלחמה הראו שסומכים רק על ה' ולקחו רק יב חיילים שהם היו הצדיקים (כמו שכתבו וידבר משה אל העם לאמר החלצו מאתכם אנשים לצבא ל"א ג' ופירש"י אנשים צדיקים ובמדרש שיר השירים פרשה ד' אות ג' מובא עוד שלא הקדים אחד מהן תפילין של ראש לתפילין של יד שאילו הקדים אחד מהן תפילין של ראש לתפילין של יד לא היה משה משבחן ולא היו עולין משם בשלום ע"כ) והם מי שניצחו שדבר זה הוא נגד הטבע וכמו פעם ערכו משכילים בעירו של רבי חיים מברסק הצגה על הנושא צבא עברי כדי ללעוג ולהראות איך אמורה להראות מלחמה על פי התורה על הבמה עמדו קבוצת חיילים גדולה כשלפני יציאת החיילים לקרב נישג המפקד והכריז 'מי האיש אשר בנה בית חדש ולא חנכו ילך וישבו לביתו' מיד קמה קבוצה גדולה של חיילים ועזבו את המערכה המפקד קם שנית והודיע 'מי האיש אשר נטע כרם ולא חיללו ילך וישבו לביתו' מיד קמה קבוצת חיילים יותר גדולה ועזבה את המערכה המפקד הכריז שוב מי האיש אשר קדש אשה ולא לקחה ילך וישבו לביתו' קמה עוד קבוצה והלכו לבסוף הכריז 'מי האיש הירא ורך הלכב ילך וישבו לביתו ולא ימס את לבב אחיו כלבבו' וכפירוש רש"י מי שירא מעבירות שבידו וקמו כל הנוכחים ושבו אל ביתם ורק שניים נשארו על הבמה הלא המה הגאון מוילנא ובעל שאגת אריה אשר בידם האחת גמרא גדולה ובידם השנייה מקל הליכה והתחילו מיד לפלפל מי יתחיל קודם במצוה זו של מלחמה באויב. וכשסיפרו הדברים לדבי חיים מברסק נענה ואמר אכן צדקו השחקנים אבל שכחו להוסיף את העיקר כי דווקא שני הזקנים הללו ניצחו במערכה (מרכיבי תורה ומוסר ח"א עמ' קכה בשם הג"ר ברוך בער בעל הברכת שמואל)

ובנוסף בלעם הוא זה שהכשילים הוא זה שאומר להם שלא יצליחו להילחם עימם. כך דרכו של יצר הרע מתחילה הוא מכשיל את האדם ולאחר מכן הוא מייאשוווכך בלעם מתחילה הוא נלחם בהם ולאחר מכן מייאשם שלא יצליחו וכן מבואר בגמ' בסוכה (נב). 'א"ר אסי יצה"ר בתחילה דומה לחוט של בוכיא ולבסוף דומה כעבותות העגלה שנאמר הוי מושכי העון בחבלי השוא וכעבות העגלה חטאה'. וצ"ב לשון הפסוק שהתחיל בלשון 'עוון' שפירושו במזיד וסיים בלשון חטא שפירושו בשוגג.

אלא הביאור שדרכו של היצה"ר שבתחילה מדמה את החטא כחוט של בוכיא ועל ידי כך הוא משכנע את האדם שיעבור את העבירה ולא ידאג שאח"כ זה קל לצאת ובעל תשובה אהוב וחיבי לפני ה' ולכן האדם עובר במזיד. ואחרי שהאדם עבר ושוקע בחטא היצר הרע מדמה לו שאינו יכול לצאת מזה ומחמת כן הוא ממשיך לעבור בשוגג

ה' מצווה רק מה שהאדם יכול

איך לימוד הרב אברמסקי נערים מתחזקים את פרשת יפת תואר

רבנו יחזקאל זצוק"ל הי' מספר שהיה לו בלונדון שיעור חומש בליל שבת קודש, שהיה אומר לפני צעירים רחוקים שהיה צריך לקרובם ליהדות, והיו באים לביתו בלילי שבתות, והיה רבנו זצוק"ל שר התורה מלמד אותם פרשת השבוע, וסיפר רבנו זצוק"ל, שכאשר הגיע השבוע של פרשת כי תצא, שקוראים בה את הפרשה של יפת תואר התעמק מאוד במשך כל השבוע לחשוב איך לבאר לפניהם את הפרשה הזו. ואמר רבנו שהרבה מחשבה השקיע בזה וכשהגיע ליל שבת עדיין לא היה בידו מה להגיד לפניהם בזה. והתפלל אל ה' שיתן דבר בפיו ובמשך סעודת ליל שבת היו רעיונותיו שקועים מאוד בזה, עד שלפתע כך סיפר האיר ה' את עיניו.

וכשבאו הצעירים הנ"ל להשיעור ועדיין היו החומשים סגורים לפניהם אמר להם רבנו יחזקאל זצוק"ל עוד לפני שאנחנו פותחים את החומשים ללמוד את פרשת השבוע, דעו לכם: שהיום נלמד פרשה שעושה אותנו אחראים ומחויבים לשמירת כל התורה כולה, היום נלמד בתורה שדבר שאין ביכולת האדם להתגבר על יצרו התורה מתירה לו לעשותו אין התורה אוסרת על האדם מה שאין ביכולתו לעמוד בו, וממילא זו הוכחה וראייה שכל מה שאסרה התורה עלינו הרי אנחנו יכולים לקיים את זה ולהישמר מזה אם כן אפוא אין לאף אחד תירוץ שאיננו יכול לשמור ולקיים אם היה זה בלתי אפשרי לקיים היתה התורה מתירה זאת כמי שהתירה יפת תואר בפרשה שלנו ועכשיו המשיך רבנו זצוק"ל נפתח את החומשים ונלמד את הפרשה הזו (פנינו רבינו יחזקאל ח"ב עמוד עה)

למה הוצרכו לכפרה הרי יפ"ת התורה

ויש ראייה לזה מדברי רבינו החיד"א בספרו פני דוד שכתב בשם ספר פענח רזא לאחד מהראשונים, 'לכפר על נפשותנו. כתב בספר פענח רזא הנז'. תימה למה הוצרכו לכפרה והא במלחמה הותרה יפת תואר. ושוא קלקלו בביאה שניה. ועי"ל דלא הותרה יפ"ת עד בואם לארץ וכו'. וה"ר שמעון תירץ כיון דמלחמות מדין על זנות לא הותרה בזנות ועי"ל דלפי הסברא לא יהיה יצרים תקפם וכו' אלא שאין אפ"ל לעריות לכן הוצרכו כפרה א"נ בשביל כך היה לאסור באמת כאן אף יפ"ת עכ"ל: מבואר שיש אופנים שהתורה הבינה שיש בכוחו להתגבר ולא התירה לו כגון ביאה שניה וכן אצלינו שנלחמו על הזנות לא הותר.

מה הדגש ויוביח את כל אחד ואחד לפי מה שהוא

וכן מבואר בתוכחה של אחי יוסף שיוכיחו לאדם לפי מעשיו אם יאמר שלא היה לו כח לעשות יראו לו שכן היה לו כח

שכתוב במדרש (בר"ר צג, יא) 'ויתן את קלו בבכי, ולא יכלו אחיו לענות אתו (בראשית מה, ב ג), אבא כהן ברדלא אמר, אוי לנו מיום הדין אוי לנו מיום התוכחה, כלעם חכם של העובדי כוכבים לא יכול לעמד בתוכחתה של אתונו, הדא הוא דכתיב (במדבר כב, ל): ההסכן הסכנתי לעשות לך כה ויאמר לא. יוסף קטנן של שבטים היה ולא היו יכולים לעמד בתוכחתו, הדא הוא דכתיב: ולא יכלו אחיו לענות אתו כי נבהלו מפניו, לכשיבוא הקדוש ברוך הוא ויוביח כל אחד ואחד לפי מה שהוא, שנאמר (תהלים נ, כא): אוכיחך ואערכה לעיניך, על אחת כמה וכמה. צריך לראות את הקטוביות שבדבר שלכלעם החכם שבאומות העולם לא יכול לעמוד בפני תוכחה של אתונו שהיא בהמה וכן יוסף קטנן של שבטים לא יכלו אחיו לעמוד בתוכחתו.

צ"ב למה האריך ואמר ויוביח את כל אחד ואחד לפי מה שהוא הרי יכל לקצר ולומר שיוכיח כל אחד.

לכל אחד יש תירוצים וה' יוביח לו ממעשיו שסובר שתירוצים אלו אינם תירוצים

אלא על כל שאלות אלו משיב בעל בית הלוי בהקדימו שהדרך הטובה ביותר להביא את האדם להודות על האמת ולחזור בתשובה היא כשמתארים בפניו כיצד נראים מעשים אלו כאשר מישוהו אחר עושה אותם אז ללא כל נגיעות ישפוט את עושה המעשים בכל חומר הדין כשיווכח שבעצם גם הוא עושה את אותו עוול יסתמו טענותיו לא כן אם נטיח באדם ביקורת ישירה אזי בגלל נגיעותיו האישיות יחפש לעצמו הגנה בכל דרך להצדיק את מלשיו הנלוזים

דוגמא לצורה זו של תוכחה אנו מוצאים במשל כבשת הרש שהיה בפי נתן הנביא אל דוד המלך שמואל ב יג כאשר בא נתן הנביא להוכיח את דוד על לקיחת אשת אוריה החתי לא אמר לו מיד את אשמתו אלא סיפר לו תחילה על שני אנשים שהיו בעיר אחת האחד עשיר והשני עני לעשיר היה הרבה צאן ובקר ולרש אין כל כי אם כבשה אחת קטנה כאשר בא יום אחד אורח לאיש העשיר רצה להכין עבורו ארוחה דשנה במקום לשחוט כבשה או עגל משלו הלך ושחט את כבשת הרש ויאמר דוד חי ה' כי בן מוות האיש העושה זאת וכו' אמר לו נתן אתה האיש מיד אמר דוד חטאתי לה"

בדרך זו הוכיח גם יוסף את אחיו בדרישתו להביא את בנימין ובבדותו את עליית הגביע על מנת להפרידו מאביו גרם להם לדור בהתרגשות על האסון שיקרה את אביהם יהודה אשר יקי למכור את יוסף ניגש אליו ואומר לו ועתה כבואי אל עבדיך אבי והנער איננו אתנו ונפשו קשורה בנפשו והיה כראותו כי אין הנער ומת וגו' כאשר שומע יוסף דברים אלו יוצאים מפי אחיו פתח ואמר אני יוסף העוד אבי חי הנה בעצמכם דיברתם זה עתה בדאגה גדולה על העוול שאני עושה עם אביכם בלקיחת בנימין האשמתם אותי כי אני גורם לו בזה צער וייסורי נפש עד מוות מדוע אפוא לא חששתם אתם לצער האב לפני כ"ב שנה כאשר מטרידם אותי מצרימה!?

הלימוד מזה למעשה. אין לא יכול יש לא רוצה

למה רצו בני גד ובני ראובן לגור בעבר הירדן - מקנה רב או מקום קבורת משה

ולגד אמר ברוך מרחיב גד וגו' וירא ראשית לו כי שם חלקת מחקק ספון (דברים לג כא) פירש רש"י: וירא ראשית לו ראה ליטול לו חלק בארץ סיחון ועוג שהיא ראשית כבוש הארץ, כי שם חלקת מחקק כי ידע אשר שם בנחלתו חלקת שדה קבורת מחוקק והוא משה ספון אותה חלקה ספונה וטמונה מכל בריה שנאמר ולא ידע איש את קבורתו.

ומבואר דבני גד ביקשו את עבר הירדן משום שהוא מקום קבורתו של משה וכבר הקשו המפרשים מהא דכתיב בפרשת מטות (במדבר לב א-ד) שבני גד ובני ראובן ביקשו חבל ארץ זו משום שארץ מקנה היא ז'לעבדיך מקנה:

העיקר זה מקום קבורת משה אך מטרתם הקבר להתפלל על ממונו

אלא ביאר ר' אליהו ברוך פינקל זצ"ל (משולחן ראב"פ וואת הברכה עמוד שמוג) שכל המעלה לדור במקום קבורת משה הוא מחמת שעי"ז זכותו תגן עליהם וגם שיוכלו להתפלל על קברו והנה כשבאנו אצל תפילה יש המבקשים על פרנסה וענייני ממונות ויש מבקשים על עליה ברוחניות בתורה ויראת שמים והם גילו דעתם במה שאמרו והנה המקום מקום מקנה שעיקר מגמתם לפרנסה בענייני ממונות ומצינו בחז"ל במדבר רבה (פרשה כב) שבני ראובן ובני גד עשו את העיקר תפל ואת הטפל עיקר שחיבבו את ממונם יותר מן הנפשות עי"ש ולצורך ענין זה הם חפצים להיות סמוך לקברו של משה שיועיל להם זכותו עבור ענין זה. עכ"ד

תפילה כלפי תורה נחשב להי שעה

ועוד נראה שהרי כלפי תורה אמרו על תפילה בגמ' (שבת י.) רבא חזי לרב המנונא דקא מאריך בצלותיה אמר מניחים חי עולם ועוסקים בחיי שעה. וברש"י מבואר שתפילה צורך חי שעה היא לרפואה לשלום ומזונות. ומבואר שתפילה היא צורך חיי שעה בשביל רפואה לשלום ומזונות (מקנה רב). כי העיקר זה ללמוד בפועל ואילו היו מבקשים שרוצים כדי שיהיה ישוב הדעת ללמוד ניחא אבל לא זה היתה בקשתם

להבדיל אצל יעקב שהיה לו הרבה מקנה היה נחשב לעראי

ולהבדיל יעקב אבינו גם היה לו הרבה מקנה ומבואר בטור או"ח סי בשם ר"י בן הרא"ש שהמועדים נתקנו כנגד אבות פסח כנגד אברהם דכתיב לוישי ועשי עוגות ופסח היה שבועות כנגד יצחק שתקיעת שופר של מתן תורה היה בשופר מאילו של יצחק סוכות כנגד יעקב דכתיב ולמקנהו עשה סוכות

נקדים לכך את המשך דברי החיד"א המצוטטים לעיל הוא מביא את הפסוק ויעקב נסע סוכתה ויבן לו בית ולמקנהו עשה סוכות על כן קרא שם המקום סוכות והוא מקשה היה מן הראוי לכאורה לקרוא שם המקום בית ישראל על שם הבית שבנה לעצמו ולא סוכות על שם הדירים והרפתות שעשה למקנהו מדוע עשה יעקב את הטפל לעיקר

אלא מבאר רבינו החיד"א שהקדמונים פירשו שסוכות הוא ביטוי לעראיות וסוכתה מהווה הדגשת יתר על העראיות לפי זה מתבאר שלמקנהו דהיינו קניני העולם הזה עשה סוכות כלומר התייחס אליהם כאל דבר טפל ועראי כאיש עובר אורח אשר ישיבתו בעיר הנקרת לו בדרכו היא ישיבת עראי זה היה יחסו של יעקב לכל קניני העולם הזה כי ראה עצמו כל ימי חייו כמו בנסיעה לקראת העולם הבא לכן קרא שם המקום סוכות כדי להודיע לבניו זרעו אחריו שהמקום שאנו נמצאים בו בימי חייו הוא עראי מדבריו אנו למדים שיעקב אבינו הוא נושא דגל העראיות בעולם הזה וממנו ילמדו ישראל בכל הדורות כיצד יש לראות את חיי העולם הזה על כן יאים ונאים הם דברי הטור שאמר סוכות כנגד יעקב זאת ועוד מיעקב אבינו נוכל ללמוד על שתי מעלות הנובעות מתוך ההכרה בעראיות חיי העולם הזה ואלו הן א המעטת ערך החיים הגשמיים ב הקדשת עיקר החיים לעבודת ה'

אמרו שרוצים לגור במקום קבורת משה אבל עיקר כוונתם היתה בשביל המקנה

ונראה שאמרו שרוצים לגור במקום קבורת משה אבל ה' שבוחן ליבות וכליות ידע שיש הרבה כוונה בשביל מקנה ולכן משה הוכיחם אבל לפני מותו משה לימד עליהם זכות והסתכל על הצד שהחיובי שבדבר

תירוץ כל מעשה צריך לדעת מה הגורם לעשותו

אלא בכל מעשה צריך האדם לחקור מה הגורם לאותו מעשה כמו שכי' ר' חיים שמואלביץ (מאמר קו) ומקובלני ממו"ר זצ"ל, כי מה שאמרו חז"ל: "עושה מעשה זמרי ומבקש שכר כפנחס" (סוטה כב ב), אינו רק שמסתיר את "מעשה זמרי" שלו, ומתיימר כאילו יש לו מעשים אחרים שהם כ"מעשה פנחס", אלא שעל אותם מעשים עצמם שהם מעשי זמרי, הוא מבקש עליהם שכר כפנחס. וזה כאמור שהמעשה מצד עצמו אינו מוכיח כלום, ולעולם צריך לדעת מה מסתתר מאחורי המעשה.

ומצינו ראייה גדולה לדבר, איתא בגמ' יומא (כג א): "ת"ר מעשה בשני כהנים

שהיו שניהם שוים ורצין ועולין בכבש, קדם אחד מהם לתוך די אמות של חברו, נטל סכין ותקע לו בלבן וכו', בא אבין של תינוק [כהן הנרצח], ומצאו כשהוא מפרפר ולא נטמאה סכין, ללמוד שקשה עליהם טהרת כלים יותר משפיכות דמים ונסתפקו שם (ע"ב) "איבעיא להו שפיכות דמים הוא דזל אבל טהרת כלים כדקיימא קיימא או דילמא שפיכות דמים כדקיימא קיימא אבל טהרת כלים היא דחמירא" יעו"ש

המשך בעמוד הבא

המשך מעמוד קודם

הגמ' נסתפקה בפירוש של המעשה וממה הוא נובע, אם מחמת חומרתה של טהרת כלים או מתוך זלזול בשפיכות דמים, וכשנתבונן בשני צדדי הספק נמצא שהם רחוקים כרחוק מזרח ממערב. לצד אחד, טהרת כלים כדקיימא קימא, שאין חשיבות כל כך. שהרי אין בה איסור מן התורה, ואף אפשר לטבול את הסכין ולטהרו, ושפיכות דמים הוא דול. ולפי צד זה היה האב אדם מושחת, בלא משהו של רגש אנושי, שבשעה שראה את בנו מפרפר בין חיים למות, לא היתה מחשבתו נתונה אלא על טהרת הכלים, ובנו לא היה חשוב בעיניו לשים לבו עליו כלל. ולאידך גיסא, שפיכות דמים כדקיימא קיימא, והרי הוא ככל האבות, שבשעה שראה את בנו מפרפר רח"ל היה כולו מלא זעזוע, ונפשו יוצאת אל בנו, אלא שטהרת כלים הוא דחמירא, נמצא שהתגבר והתעלה אב זה על רגשותיו האנושיים, משום החומר של טהרת כלים. הנה לפנינו שאותו מעשה ממש, אפשר לפרשו בשני אופנים רחוקים זה מזה, יתכן שהוא מלמד על היות עושהו בדרנה גבוהה, ויתכן ללמוד ממנו על עושהו שהוא איבד כל צלם אנושי, והן הן דברי מו"ר שמעשה זמרי עצמו יתכן להציגו כמעשה פינחס, ולבקש עליו שכר כפינחס.

כתב הגאון ר' חיים זייטשיק בספרו המאורות הגדולים (עמ' רכב) סח הגאון ר' איסור זלמן, שפעם בליל שבועות לאחר שהתלמידים למדו כל הלילה, והגישו להם קפה ועוגות ורקדו ושרו, כנהוג, בא רנ"צ וטען לפניהם, כי יתכן שכוונתם בזה שניערו כל הלילה היא לשם אכילת העוגה והקפה והבילוי בשירה וריקודים. כשר' איסור זלמן הביע לפניו את תמהונו על דבריו אלה הוציא רנ"צ גמרא והראה לו את הסיפור במר עוקבא שרצה לנהוג אבילות על גיסו ואמר לו רב הונא "צודנייתא בעית למיכל' כלומר כוונתך לאכול את סעודת האבלים (מועד קטן כ) ואם מותר לחשוך במר עוקבא בכך, על אחת כמה וכמה שאפשר לנו לחשוך בעצמנו על כוונות כאלו נוסף בזה דברים מי היה מור עוקבא

ואיתא בסנהדרין (סוף פרק זה בורר) שתיארו למר עוקבא בתואר דזיו ליה כבר בתיה ורש"י מביא בשם ספר אגדה שזכה לתואר זה על שהיה בעל תשובה שנתן עיניו באשה אחת עד שנפל בחולי ואשת איש היתה וכו' וכשנתרצית לו כבש יצרו ונתרפא וכשהיה יוצא לשוק היה נר דולק בראשו מן השמים ע"ש רצ"ל שהקדושה שנוצרה על ידי מעשה זה היתה נראית על פניו עד שזרח עליו אור כהקרנת אור פני משה רבנו ורק מפני כבישת היצר זכה מר עוקבא לעלות בדרגת קדושתו יותר מעל כל התנאים והאמוראים ועם כל זה חשדו שרוצה להתאבל כדי לאכול סעודת אבלים.

למה הוצרכו להתעכב עד אחרי החלוקה

למה הוצרכו בני גד ובני ראובן להתעכב עד אחרי החלוקה מבאר רבינו החיד"א בספרו פני דוד (ויחי אות יג) שאם היו חוזרים אחר כיבוש היה פקפוק שאין בטחונם בה' רק בוטחים על בשר זרועם כי הם גבורים והם וישראל נלכדים והאמת שטעם משה רבינו ע"ה לא היה אלא כדפירש זלמנה תניאון' (פסוק ז) אבל לא נצרכו לעזר ולהועיל חס ושלום כי ה' אתם והכל מאתו יתברך ולה' הישועה לא לגבורים המלחמה ונמצא דהיה מקום פקפוק בזה חס ושלום ובפרט שהיו הולכים בראש המלחמה והתיקון לזה הוא שישבו עד אחר חילוק דאו נראה כי לא באו לעזרה בעבור גבורתם רק לצוותא בעלמא וליישב דעתם והראיה דאחר כיבוש דאין צורך למלחמה נתעכבו עוד ז' שנים.

כוחה של תפילה

אלף למטה אלף למטה לכל מטות ישראל תשלחו לצבא ג' אלפים מכל שבט ושבט י"ב אלף למלחמה י"ב אלף משמרין את כליהם וי"ב אלף לתפילה מדרש רבה כג ב רואים אנו כאן אומר הגר"י לוינשטיין זצ"ל בספרו אור יחזקאל (אמונה עמ' קפ) שהיה צורך בציבור של מתפללים השווה למנין היוצאים למלחמה ולכאורה מלחמת מדין מלחמת מצוה היתה כי יצאו על פי דבר ה' כדי לנקום נקמתו במדינים ואם כן היה נצחונם מובטח מראש מדוע נזקקו איפוא לתפילה עוד יש לתמוה על מה שמשמע מלשון חז"ל שמכל שבט יצאו לתפילה יציאה משמעותה כיציאת הלוחמים אל מוחין למחנה ונראה שיצאו עם הלוחמים כדי לעמוד בתפילה בתוך שדה המערכה מדוע לא היה מספיק שיתפללו בתוך המחנה ומדוע גם הוצרכו לייחד לכך אלף איש מכל שבט ושבט באופן המקביל לאלף שיצאו מכל שבט למלחמה וכי יש להעלות על הדעת שאלמלי יצאו י"ב האלף לתפילה לא היו משה רבינו והעם מתפללים עליהם ונראה לבאר כדי שירגישו שהם היו צריכים להיות במלחמה עצמה ובלעדי זה לא תהיה תפילתם שלימה ומבואר בגמ' בר"ה (י"ח.) רבי מאיר אומר שנים שעלו למטה וחולין שוה וכן שנים עלו לגדרום לירון ודין שוה זה ירד זה לא ירד זה ניצל זה לא ניצל ממני מה זה ירד זה לא ירד זה ניצל זה לא ניצל זה התפלל תפילה שלימה נענה וזה לא התפלל תפילה שלימה לא נענה וברש"י תפילה שלימה נתכוון

הרב היים בן המו שליט"א

למה אין משה מת עד שיפיל מלכי מדין הללים

בפרשתנו מופיעה אחת המצוות האחרונות שנצטווה משה כמנהיג (לא-ב) "נקום נקמת מבי ישראל מאת המדיינים, אחר תיאסף אל עמך" באותו ציווי מודיע הקב"ה למשה שכפעולה זו הוא מסיים את חייו, על מלחמה זו נתנבא בלעם באומרו (כג-כד) "לא ישכב עד יאכל טרף ודם הללים ישטה" מפרש רש"י נתנבא שאין משה מת עד שיפיל מלכי מדין הללים ויהרג בלעם אף הוא עימהם, שנאמר "ואת בלעם בן בעור הרגו בחרב על הללים".

למעשה את המצווה להכות את המדיינים קבל משה לפני כן, בפרשת פינחס (כה-ז) שנאמר "צרור את המדיינים והכיתם אותם" ומעניין שמושה עדיין לא יוצא לפעולה, והנה דווקא אצלנו בפרשה כאשר הקב"ה תולה את מיתתו בנקמת מדין, משה יוצא מיד לפעולה, ובפסוק אחר הציווי נאמר (לא-ג) "וידבר משה אל העם היחלצו מאתכם אנשים לצבא ויהיו על מדין לתת נקמת ה' במדיין".

(במד"ר כב-ב) רבי יהודה אומר, אילו היה משה רוצה לחיות כמה שנים היה חי, שאמר לו הקב"ה נקום ואחר תיאסף, תלה הכתוב מיתתו במלחמת מדין, אלא להודיעך שבחו של משה, אמר, בשביל שאחיה אעכב נקמת ישראל? מיד, "וידבר משה אל העם היחלצו מאתכם אנשים לצבא", ואף ישראל כאשר נודע להם שמיתתו של משה תלויה במלחמת מדין, לא רצו ללכת עד שנמסרו בעל כורחן (רש"י לא-ה) "וימסרו מאלפי ישראל".

ויש להבין, מה היה כל כך חשוב במלחמת מדין שהיא היתה מעין קריאת שמע על המיתה מבחינתו של משה? שהרי תלה הכתוב את מיתתו במלחמה זו? ועוד הרי משה את דרכו כמנהיג התחיל במבחן מידת הרחמים ונשיאה בעול, כך היה במצרים כשיצא לראות בסבלות העם, אחרי כן עם בנות יתרו, ואחר כך עם הגדי שברח לו במדבר, וכך בכל מסכת חייו, וכעת הוא מתבקש לסיים את חייו במבחן מידת האכזריות לנקום את נקמת מדין? במלחמה זו נצטוו ישראל (כה-ז) "צרור את המדיינים והכיתם אותם" מפרש"י כמו זכור, שמור, לשון הוזה, עליכם לאייב אותם, כלומר שההכאה תהיה מתוך איבה ושנאה, מה העניין?

וגם ה' מצווה את משה נקום נקמת ישראל והוא שולח את פינחס ושרי הצבא?

והמדרש מוסף ושואל הקב"ה אמר למשה "נקום נקמת בני ישראל מאת המדיינים" ומשה אומר להם לישראל נקום נקמת ה' במדין? מדוע משה שינה? גם במלחמה זו נצטווה משה לבחור אנשים (לא-ג) מפרש רש"י צדיקים, ובמדרש רבה (שיה"ש"ו) רב הונא בשם רב אחא אמר שלא דברו ביו תפילין של יד לשל ראש.

מנין שמושה עשה בשמחה למרות שהיתה מיתתו תלויה בה

שאלה נוספת רש"י על הפסוק (לא-ג) "וידבר משה אל העם" מפרש אף על פי ששמוע שמיתתו תלויה בדבר עשה בשמחה ולא אחר, מניין לו לרש"י שעשה זאת בשמחה? כותב הכלי יקר (לא-ב) שתי רעות עשו המדיינים, אחת לשמים, שהחטיאו את ישראל בעבודה זרה ובזנות, ואחת לישראל, שגרמו למותם של עשרים וארבע אלף במגיפה, והקב"ה פנה למשה ואמר לו, על מה שעשו כנגדי אני מוחל להם, ואיני תובע נקמה, אלא על מה שעשו לעם ישראל, לכן אמר למשה "נקום נקמת בני ישראל" וכאשר שמע משה, "ואחר תיאסף אל עמך" ידע משה את חיבתו אצל עם ישראל, אמר בלבו אם אומר אליהם לנקום את נקמת ישראל וידעו שמיתתו תלויה בדבר, הם יאמרו, כמו שהקב"ה מחל על כבודו, גם אנו מוחלים על כבודנו, ואין אנו מבקשים נקמה ממדיין, לכן שינה משה ואמר נקמת ה' שעל נקמה זו אין להם יכולת למחול.

ומכאן אומר הכלי יקר ראה ברורה שעשה משה בשמחה ולא אחר, שהרי אם היה אומר להם את דבר ה' כהווייתו ללא שינוי היה מרוויח להמשיך לחיות.

ומאחר ומלחמת מדין הייתה מענה לאותה עצה מרושעת של גדול נביאי אומות העולם בלעם, שאמר לבלק "אלוהיהם של אלו שונא זימה הוא" ובלק קנה את הרעיון והפקיר את בנות מואב, ושיתף את נשות מדין לעצה, לכן אומר הקב"ה למשה "צרור את המדיינים" הכוונה אייב אותם לפני ההכאה, מפני שתכלית המלחמה לנקות את אותם חיידקי ההפקרות שדבקו בהם, והנה עם ישראל מצטווים לנקום רק מהמדיינים, ומה עם המואבים יוזמי הרעיון, הסבר לכך מובא ברש"י (לא-ב) שהמואבים, פחדו שעם ישראל יכבשו את ארצם, הפחד שלהם היה מוצדק, ולכן חיפשו דרך איך להביס את ישראל, אבל המדיינים שהם מתעבדים על ריב לא להם, שהרי הם לא היו מאוימים ע"י ישראל, כך שכל מגמתם רק להכשיל ולטמא את ישראל, לכן מצווה לנקום רק מהם.

ומה שמושה מפקיד את ביצוע המלחמה בידיו של פינחס, מובא בילקוט שמעוני, מפני שמושה הייתה מגבלה לעמוד בראש הלוחמים, כי היה חי הכרת הטוב למדיין, מכיוון שהוא נתגדל שם, כאשר הוא ברח מפני חרבו של פרעה מצא קורת גג במדיין, ואינו בדין שירים יד כנגדם, כי זה יכול לקלקל את מידת הכרת הטוב, מידה המהווה ציר מרכזי חשוב בסולם הערכים של היהודי.

לכן לא פלא שבמלחמה כזו שהיה בה כל כך הרבה מסירות נפש הן מצד משה, הן מצד בני התוצאות מדברות בעד עצמם, כאשר חוזרים ראשי המטות ואומרים לו למשה (לא-מט) "עבדיך נשאו את ראש אנשי המלחמה אשר בידנו ולא נפקד ממנו איש" כלומר יצאנו שנים עשר אלף לוחמים למערכה, וחזרנו שנים עשר אלף, לא נחסר ממנו אף לא אחד, כלומר מאה אחוז של הצלחה.

לצפייה והורדה בעלוניו קודמים של "למעשה" (מכון למעשה) מתוך אתר "בינינו" - לחץ כאן
לצפייה והורדה בעלוניו קודמים של "למעשה" (מכון למעשה) מתוך אתר תורת יוסף לחץ כאן
לצפייה והורדה בעלוניו קודמים של "למעשה" (מכון למעשה) מתוך אתר של דרשו לחץ כאן